

*HH. Petrus en Pauluskerk
te Soest*

Inhoudsopgave

1. Voorwoord
2. Korte historie van de HH. Petrus en Pauluskerk in Soest
3. Plattegrond huidige HH. Petrus en Pauluskerk
4. Kerkruimte en bijzondere (historische) elementen
5. Contactadressen
6. Literatuur

1. Voorwoord

Met dit boekje willen wij bezoekers aan de HH. Petrus en Pauluskerk enige achtergrondinformatie geven over de historie van de HH. Petrus en Paulusparochie/HH. Petrus en Pauluskerk in Soest en over enkele van de bijzondere onderdelen/bezittingen in deze kerk.

Hoewel de kerk zelf slechts 50 jaar oud is, bevat hij tal van onderdelen, ornamenten en voorwerpen die al eeuwen oud zijn en een historische en soms ook monumentale waarde hebben.

Het is natuurlijk ook een kerk die een functie heeft vervuld in het zogenoemde Rijke Roomse Leven en in die tijd, maar ook al vele tientallen jaren daarvoor, door schenkingen zijn bezit aan liturgische objecten zag groeien.

In de jaren 1968 en 1969 is met de afbraak en de nieuwbouw van de kerk het nodige verloren gegaan. Verschillende goederen zijn verkocht om financiële middelen te genereren om de nieuwe kerk in te richten. Andere voorwerpen zijn verdwenen omdat deze geen functie meer konden krijgen in de nieuwe kerk. In Museum Soest zijn nog enkele voorwerpen alsook inventaris te bezichtigen in de religieuze hoek die op zolder is ingericht. Bijzonder is bijvoorbeeld het tabernakel uit de oude Petrus en Pauluskerk.

We hopen dat dit boekje bijdraagt aan een uitgebreider zicht op de inrichting en inventaris van de Petrus en Pauluskerk in Soest en daarmee de waardering voor dit religieus erfgoed stimuleert.

René van Hal

2. Korte historie van de HH. Petrus en Pauluskerk in Soest

De oudste kerk in Soest, gewijd aan de apostelen Petrus en Paulus is gebouwd omstreeks 1350. Dit kerkgebouw aan de Torenstraat/Kerkstraat, thans bekend als Oude Kerk, is in gebruik als PKN-kerk (Protestantse Kerk Nederland). In zowel 1356 als 1481 werd Soest platgebrand en is ook deze kerk verwoest.

Met de herbouw in 1482 is de kerk voorzien van een toren. In 1580 werden de katholieke erediensten verboden door de Staten van Utrecht en werd de katholieke gemeenschap het bezit van deze kerk ontnomen. Tevoren hadden de katholieken zich hierop al voorbereid. Zo zorgden zij ervoor dat de beelden die in deze kerk prijken werden verstopt in een nis in de toren. Tijdens de renovatie van de Oude Kerk in 1905 zijn deze beelden teruggevonden; ze bevinden zich thans in het depot van het Rijksmuseum in Amsterdam.

Ruim een eeuw later, vanaf 1692, beschikte de katholieke gemeenschap in Soest weer over een eenvoudig gebedshuis gewijd aan beide apostelen. In 1756 werd dit godshuis uitgebouwd tot een kerkje; in latere jaren werd het meerdere malen verbouwd en uitgebreid.

In 1836 werd de kerk voorzien van een torentje.

Na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland werd een aanvang gemaakt met de bouw van nieuwe katholieke kerken, waarbij de overheid zich intensief bemoeide met de vormgeving. Een tijd waarin veel zogenoemde Waterstaatskerken werden gebouwd. In 1853 wordt op initiatief van pastoor Willem Steenhoff in Soest een nieuwe Petrus en Pauluskerk in Soest gebouwd. In 1924 is de kerk grootschalig gerenoveerd.

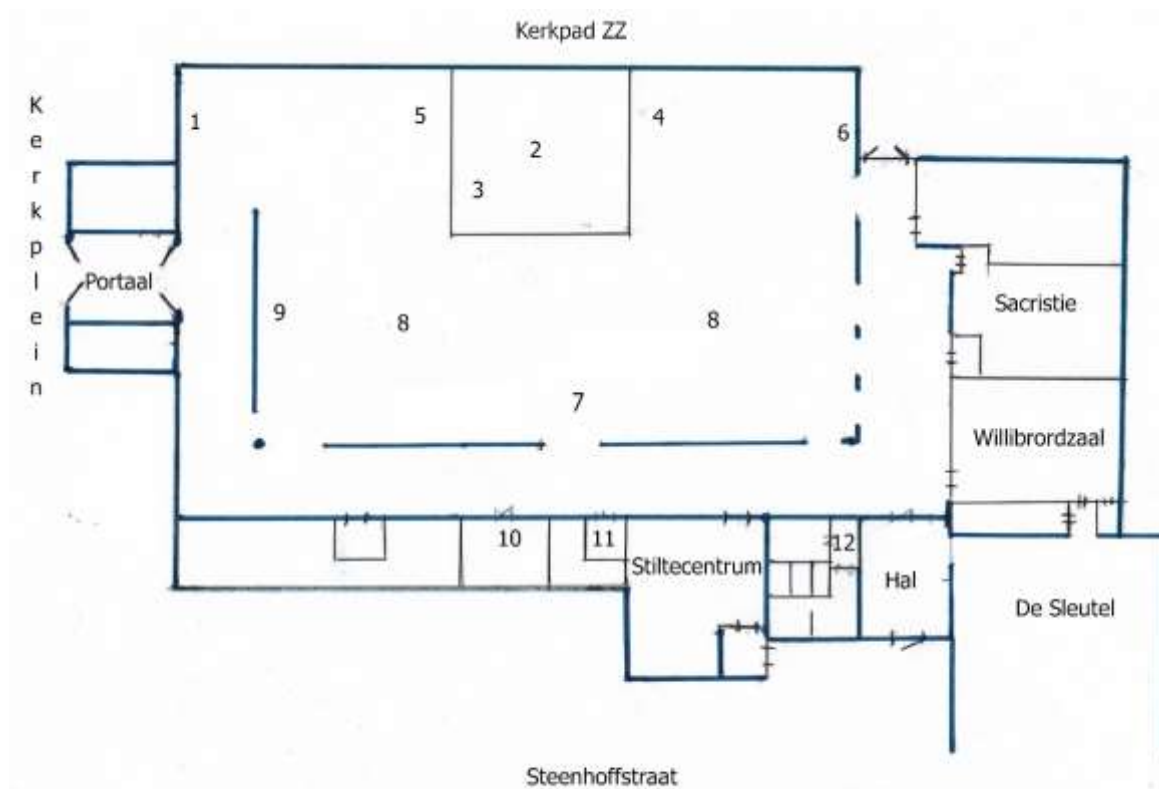

Eind jaren vijftig van de vorige eeuw stond het kerkbestuur wederom voor een renovatie en grootschalig onderhoud. Na veel onderzoek en discussies werd besloten om de in 1853 gebouwde kerk af te breken en een nieuwe kerk te bouwen. De kosten voor renovatie kwamen namelijk bijna even hoog uit als nieuwbouw. Daarom is toen voor nieuwbouw gekozen als toekomstgerichtere oplossing. De toren zou echter kunnen worden behouden, gezien ook de monumentale status van het gebouw. De kerk is uiteindelijk in 1968 afgebroken, behalve dus de toren. Op 30 augustus 1969, dus precies 50 jaar geleden, is de nieuwe Petrus en Pauluskerk plechtig in gebruik genomen en ingezegend door Bernardus kardinaal Alfrink, de toenmalige aartsbisschop van Utrecht.

In 2002 is de kerk uitgebreid met een Stiltecentrum, terwijl in 2011 ook het Ontmoetingscentrum De Sleutel is gerealiseerd, met daarin het uit de in 2014 gesloopte Mariakerk afkomstige monumentale glas-in-loodraam.

3. Plattegrond huidige HH. Petrus en Pauluskerk

Toelichting

1. Maria-altaar
2. Altaartafel
3. Lessenaar/ambo
4. Preekstoel
5. Orgel/piano
6. Herdenkingsmuur
7. Godslamp
8. Kaarsenkronen
9. Delen oude communiebank tegen koor geplaatst
10. Mortuarium
11. Tabernakel
12. Toiletten

4. Kerkruimte en bijzondere (historische) elementen

In de tijd dat de plannen voor de inrichting van een nieuwe kerk werden uitgewerkt (1966/1967) werd er in Nederland maar ook elders gediscussieerd over de wijze waarop de eucharistie gevierd moest worden. Een van de belangrijkste wijzigingen was daarbij dat het altijd belangrijke hoofdaltaar een volstrekt andere positie en functie kreeg, door de viering te centreren rondom een altaartafel met een nauwere betrokkenheid van de kerkgangers. De realisatie hiervan in deze kerk heeft de liturgische commissie veel hoofdbrekens gekost, te meer omdat er toen nog weinig concrete voorbeelden of richtlijnen in ons land aanwezig waren.

De opdracht aan alle bij de nieuwbouw betrokken parochianen werd als volgt geformuleerd: 'Maak een nieuwe kerk die een waardige opvolger zal zijn van het oude kerkgebouw, maar tevens bij de nieuwe liturgie past.' Het verwezenlijken van een architectonisch bevredigend compromis was een zware opgave, zo werd bij de opening aangegeven. Iedereen heeft zo zijn eigen gevoelens daarbij en vernieuwen is loslaten van het oude. De overgang van een kerkgebouw waarin pracht en praal vanuit de historie dominante aspecten zijn naar een kerkgebouw met het accent op de eenvoud van de ruimte ten behoeve van gemeenschapszin en ontmoeting, levert nu eenmaal veel emotie op. Met die begrijpelijke emotie had ook de bouwcommissie tezamen met de ontwerpers van Architectenbureau Leeuwenberg en Volders uit Utrecht volop te maken. Zo gingen in eerste instantie alle tekeningen en ontwerpen de prullenbak in omdat deze onvoldoende steun kregen. Het ontwerp van ir. J.L. Volders van Architectenbureau Leeuwenberg en Volders voor de nieuwe kerkzaal kreeg uiteindelijk instemming omdat hierin verschillende ornamenten uit het schip van het afgebroken driebeukige kerkgebouw een prominente plaats hadden gekregen. Zo kregen de preekstoel, het Maria-altaar, de kaarsenkronen en de godslamp een nieuwe rol in de kerk en werden delen van de oude communiebank bevestigd aan de balustrade van de koorruimte, waar ook de orgelpijpen een nieuwe plaats kregen.

Kerkindeling 1853

Huidige kerkindeling

Zelfs na 50 jaar heeft dit kerkgebouw nog steeds een eigentijdse en actuele functie bij de kerkelijke vieringen in de Soester katholieke gemeenschap. Dit ondanks het feit dat er nog steeds mensen zijn die het geen 'echte' kerk vinden in vergelijking met bijvoorbeeld de H. Familiakerk in Soest-Zuid.

Bijzondere (historische) elementen

Maria-altaar

De in 1853 gebouwde Petrus en Pauluskerk had twee zijaltaren. Aan het hoofd van de linker zijbeuk stond het ook in de nieuwe kerk geplaatste Maria-altaar. In de rechter zijbeuk stond een altaar gewijd aan Sint Jozef. Tijdens de kerstperiode stond bij dit altaar een kerststal opgesteld. Het Maria-altaar is gerealiseerd middels een testamentaire beschikking van Margaretha van Hofslot en Antje van Stoutenburg. Zij waren ook de schenkers van het eerste torenuurwerk. Sinds enkele tientallen jaren is het beeld van Maria voorzien van een kroon geschonken door een van de parochianen.

Preekstoel

De monumentale preekstoel heeft nog slechts een decoratieve functie in deze kerk. Naast de beide beelden zijn in het houtwerk verschillende bijbelse verhalen uitgebeeld. Een preekstoel werd bij de bouw van de kerk in 1853 aanvankelijk te duur bevonden. Er was geen budget voor. Door de inspanning van kapelaan Piek enkele jaren later kon toch opdracht worden gegeven voor het maken ervan.

Kaarsenkronen

Ook de beide koperen kaarsenkronen komen uit de in 1968 afgebroken kerk. Tijdens hoogfeestdagen worden de kaarsen aangestoken. Door middel van een katrol (op de zolder) kunnen de kaarsenkronen naar beneden worden gehaald om de kaarsen aan te steken.

Bel

De bel wordt gebruikt om de aanvang en de afsluiting van de vieringen aan te kondigen.

Delen van de oorspronkelijke communiebank

Tegen het koor zijn delen van de oorspronkelijke communiebank bevestigd. De communiebank was een schenking van Willem Wantenaar. De beeltenissen waren vroeger niet eenvoudig zichtbaar omdat over de communiebank een kleed werd aangebracht, waar de parochianen die te communie gingen hun handen onder moesten plaatsen. De communie (het Heilig Brood) werd toen nog op de tong uitgereikt door de celebrant.

Godslamp

De zilveren Godslamp brandt dag en nacht in de directe nabijheid van het tabernakel. Hiermee wordt aangegeven dat Jezus Christus aanwezig is in het heilig Sacrament. In de vorige Petrus en Pauluskerk hingen twee van deze zilveren Godslampen aan beide zijden van het altaar. Ten minste één Godslamp brandde er.

Tabernakel

Met de bouw van de nieuwe kerk is gekozen voor een open tabernakel waardoor de ciborie met het Heilig Brood zichtbaar is. Dit (open) tabernakel is na de realisatie van het Stiltecentrum in 2002 ingericht in de gang, met de opening naar het hoofdaltaar van de kerk en is ook vanuit het Stiltecentrum zichtbaar.

Tot die tijd was dit tabernakel geplaatst naast de ingang van de sacristie en daarmee ook zichtbaar in de Dagkapel die met de realisatie van het Stiltecentrum is komen te vervallen.

Omdat de Dagkapel ook als vergaderruimte werd gebruikt was er richting de Dagkapel een schuifwand geplaatst die dicht kon wanneer er geen vieringen werden gehouden in de Dagkapel.

Stiltecentrum

Na een kleine verbouwing is in januari 2002 het Stiltecentrum in gebruik genomen. Elke dag is deze ruimte aan de Steenhoffstraat zijde geopend en te bezoeken voor gebed, het opsteken van een kaarsje dan wel het opschrijven van gedachten en wensen in het intentieboek.

Christus op de Koude Steen

In de gang nabij het voorportaal staat in een nis een beeld waarin 'Christus op de Koude Steen' wordt uitgebeeld. Na uitgebreid onderzoek wordt ervan uitgegaan dat dit beeld dateert van rond 1500. Hoe dit beeld in bezit is gekomen van de Petrus en Pauluskerk is niet duidelijk evenals wie de maker ervan is. Wel vermoeden deskundigen dat dit beeld in de Zuidelijke Nederlanden (omgeving Leuven?) is gemaakt. Het is het oudste object van deze kerk. Het beeld vormt een uitdrukking van de verering van Christus die even rust neemt vlak voor zijn dood aan het kruis. In de tijd dat dit beeld werd gemaakt nam de nadruk op het lijden en sterven van Christus toe.

Kruiswegstaties

Aan de muur tegenover het altaar hangen 14 zogenoemde kruiswegstaties. Deze kruiswegstaties zijn onder het pastoraat van pastoor J.S. Buisman aangebracht. Zij zijn afkomstig uit het gebouw van de St. Jozefgezellen in Amsterdam en door een parochiaan aan onze kerk geschonken.

Kerktoeren

De kerktoeren is, net als de vorige kerk, in 1853 gebouwd en is in 1968 niet afgebroken, maar behouden gebleven vanwege de monumentale status.

De toren en het voorportaal geven toegang tot de kerk. In de toren hangen drie luidklokken die in 1949 zijn geplaatst nadat de oorspronkelijke klokken tijdens de Tweede Wereldoorlog (1943) door de Duitsers eruit zijn gehaald en meegenomen en omgesmolten. De klokken hebben de namen gekregen van Petrus, Paulus en Maria. De klokken zijn gegoten door Klokkengieterij Petit & Fritsen uit Aarle Rixtel.

De toren is eigendom van de gemeente Soest. Zij is ook verantwoordelijk voor het onderhoud ervan.

Orgel

De basis van het kerkorgel in de Petrus en Pauluskerk ligt in het contract uit 1866 met de bekende orgelbouwer Fa. Maarschalkerweerd & Zn. te Utrecht. Het eerste orgel dat is gebouwd bevatte twee klavieren en een vrij pedaal. Tot 1923 moest het orgel nog 'getreden' worden; pas toen is een windmachine geplaatst.

In 1945 is het orgel verbouwd en uitgebreid. Ook werd elektrische aansturing aangebracht. Bij de verbouwing is jammer genoeg veel van de klassieke basis verloren gegaan. Ook bij de nieuwbouw van de kerk (50 jaar geleden) is het orgel omgebouwd om het passend te maken voor de nieuwe kerk. Gelukkig zijn veel uit 1866 stammende orgelpijpen weer ingebouwd, waardoor de klank van het 'Maarschalkerweerdorgel' te herleiden valt en uitermate geschikt is voor begeleiding van koor- en samenzang. Al sinds 1933 wordt het onderhoud uitgevoerd door Elbertse Orgelmakers te Soest.

5. Contactadressen

Voor persoonlijk contact en voor actuele informatie over activiteiten en over de vieringen in het weekend en door de week kunt u terecht op de volgende adressen.

Secretariaat Martha & Mariaparochie

Steenhoffstraat 41; 3764 BJ Soest

Tel 035-601 13 20

secretariaat@marthamaria.nl

www.marthamaria.nl

www.rksoest-soesterberg.nl

R.K. kerken in Soest en Soesterberg

- HH. Petrus en Pauluskerk, Kerkplein 2, 3764 AW Soest
- H. Familiekerk, St. Willibrordusstraat 19, 3768 CP Soest
- St. Carolus Borromeüskerk, Rademakerstraat 159, 3769 LB Soesterberg

Herdenkingshoek overleden parochianen

6. Literatuur

1. F.S.I. Knaapen. *Uit de geschiedenis van Soest – deel 3. De Petrus en Paulusparochie*. Uitgave van de Historische Vereniging Soest.
2. F.S.I. Knaapen. 'De kerk van de H.H. Petrus en Paulus te Soest'; in: *Van Zoys tot Soest*, 1988, nummer 4.
3. René van Hal. '50 jaar kerkzaal HH. Petrus en Pauluskerk'; in: *Van Zoys tot Soest*, zomer 2019.
4. 300 jaar Parochie HH. Petrus en Pauluskerk, gevierd van 30 mei t/m 6 juni 1993.
5. Diverse krantenartikelen in de plaatselijke en regionale kranten.
6. Dr. Gerard M.T. Trienekens. 'Christus op de Koude Steen te Soest'. Notitie voor de Martha en Mariaparochie te Soest, met een bijlage van drs. Casper Staal. 22 december 2014.